

ÖĞRETMEN ADAYLARININ KİŞİLİKLERİ İLE DÜŞÜNME STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Hasan Said TORTOP

Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi

Gülşah ÇALIŞKAN

Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi

Mine DİNÇER

Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi

Özet

Günümüzde öğretmen eğitiminde önemli konulardan birisi öğretmen adaylarının niteliklerin doğru bir şekilde ortaya konmasıdır. Öğretmenlerin kişilik özellikleri ve düşünme stilleri birçok araştırmacı tarafından son zamanlarda incelenmeye başlanmıştır. Bu iki özelliğin birbiriyle ilişkili olup olmadığı sorunu da oldukça önemlidir. Araştırmanın amacı öğretmen adaylarının sahip olduğu kişilik özellikleri ile kullandıkları düşünme stili arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Nicel bir çalışma olan bu çalışma, ilişkisel tarama modelindedir. Veri toplama aracı olarak 94 maddelik Sünbül (2004) tarafından uyarlanan 5'li likert tipte Düşünme Stilleri Ölçeği (DSÖ) ve 42 maddelik 5 li likert tipte 5 faktörlü Kişilik Ölçeği (KÖ) kullanılmıştır. Veriler, 2011-2012 güz döneminde Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi, Sınıf, Fen ve Teknoloji Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 120 öğrenciden elde edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. İstatistik hesaplamalarda yüzde, frekans, t-testi, ANOVA ve Pearson Momentler Çarpımı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda düşünme stilleri ve kişilik alt boyutlarının cinsiyet ve yaşa göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak düşünme stilleri ve kişilik alt boyutlarından bazılarında ilişki belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Düşünme Stilleri, Kişilik, İlişki, Öğretmen Adayları

DETERMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CANDIDATE TEACHERS' THINKING STYLES AND PERSONALITIES

Abstract

Nowadays, one of the important issues is that exhibition of prospective teacher characteristics truly in teacher education. Recently, teachers personalities traits and thinking styles has been started to investigate from lots of researchers. It is also important issue whether these characteristics of teachers are relate with or not. The aim of the research to determine the relationship between teachers' personality and thinking style. This study is quantitative study which correlational survey model. Data tools are Thinking Style Inventory (TSI) which consists of 94 items were prepared base of five type likert scale adapted from Sünbül (2004) and Five Factor Personality Inventory (PI) which consists of 42 items were prepared base of five type likert scale. The data obtained from 120 student teachers Bulent Ecevit University Ereğli Faculty of Education, deparment of primary education mathematic, preschool, class and science and technology teacher at autumn term 2011-2012. SPSS- statistical program was used to data analysis. The collected data were evaluated by frequency, percentage, t-test, ANOVA and Pearson moments multiplication correlation analysis. As a result of the research to determine that students teachers' thinking styles and personality traits did not differ from for age, gender and deparment. However, it was found out relationship between student teachers' thinking styles and personality several subdimensions.

Key Words: Thinking Styles, Personality, Relationship, Student Teachers

Giriş

Günümüzde öğretmen eğitimi üzerine araştırma yapan araştırmacılar, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının birçok özellik yönünden profillerinin çıkarılmasının ve bu özelliklerin değişik faktörlere göre farklılaşmalarının ve ilişkilerinin belirlenmesinin yararlı olacağına inanmaktadırlar. Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ve düşünme stillerinin de belirlenmesi ile ilgili birçok çalışmayı görmekteyiz (Buluş, 2000,2006; Zhang and Stenberg, 2002; Demirci, 2003; Ekşi, 2004; Çubukçu, 2004; Fer, 2005; Mete, 2006; Betoret, 2007; Koplman, 2007; Oktay, 2007; Özel, 2007; Saraçoğlu vd., 2008; Sayılı, 2010; Sevinç ve Palut, 2010; Yıldızlar, 2011).

Bir bireyi başkalarından ayıran bedensel ve zihinsel özellikleri Köknel (1985) diye de tanımlanabilecek olan kişilik kavramının birçok tanımına rastlamak mümkündür (Yavuzer, 1996; Cüceloğlu, 1998; Başaran, 1991). Birçok psikolog kişiliğe farklı yaklaşımlarla bakmıştır (Cüceloğlu, 1998). Kişiliğin temel boyutları ile ilgili birçok araştırmacı çalışma yapmıştır. Günümüzde kişiliğin beş boyutu genel kabul görmektedir (Goldberg, 1993; Paunonen ve Ashton, 2001; Ekşi, 2004). Bu beş boyut, dışa dönük olma, geçimlilik, sorumluluk, duygusal dengesizlik, açıklık olarak açıklanmaktadır (Goldberg, 1993; Somer, 1998; Ekşi, 2004). Kişilik oluşumuna etki eden birçok faktörün, öğretmenlerin kişiliğin bazı alt boyutlarını sergilemelerinde etkili olduğu araştırmalarda belirtilmiştir (Demirci, 2003; Ekşi, 2004; Mete, 2006; Özel, 2007). Öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin belirlenmesi geleceğin öğretmenleri olması dolayısıyla oldukça önemlidir.

Stil kavramının bireyin yeteneklerini kullanmada tercih ettiği yol ve düşünmeyi de bir amaca yönelik gerçekleştirilen zihinsel süreçler olarak tanımlayan araştırmacılar, insanın nasıl düşündüğünü ve düşünmesi sonucundaki eğilimlerini ortaya koymaya çalışan birçok düşünme stil teorisinin de gelişmesini sağlamışlardır (Holland, 1973; Entwistle, 1978; Renzulli ve Smith, 1978; Stenberg, 1994; Zhang and Stenberg, 2002; Çubukçu, 2004). Sternberg (1994) de onüç düşünme stilini, biçimler, işlevler, seviyeler, içerik ve eğilimler olmak üzere beş sınıfta altında toplamıştır. Bilişsel olarak kendini yönetme türlerine bağlı olarak düşünme stillerinin Sünbül (2004) *İşlevsel açıdan*; özerk düşünenler, kuralcı düşünenler ve yargısal düşünenler. *Biçimsel açıdan*; Tekilci düşünenler, aşamalı düşünenler, eşdeğerci düşünenler, kuralsız düşünme stili. *Düzey açısından*; bütüncül düşünenler, ayrıntıcı düşünenler. *Kapsam açısından*; iç dönük düşünenler, dışa dönük düşünenler. *Eğilim açısından*; yenilikçi düşünenler, gelenekçi düşünenler şekilde sınıflandırıldığını belirtmektedir. Düşünmenin tüm yönlerinin değil sadece düşünme stillerinin boyutlarının üzerinde duran bu yaklaşım bireylerin düşünme stillerinin alt boyutlarının belirlenmesi, alt boyutlardaki farklılaşmanın incelenmesi açısından önemlidir (Sünbül, 2004).

Öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin ve düşünme stillerinin belirlenmesi, değişik faktörlere göre farklılaşmasının incelenmesi bu özelliklerin oluşumundaki nedenlerin irdelenmesini açısından gereklidir. Daha önce de

belirtildiği öğretmen ya da öğretmen adaylarının kişilikleri ve düşünme stilleri üzerine çalışmalar bulunmaktadır. Ancak kişilik özellikleri ve düşünme stillerinin ilişkisel olarak incelendiği çalışmaya rastlanamamıştır.

Araştırma problemimiz, öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ve düşünme stillerinin cinsiyet, yaş, öğrenim görülen bölüme göre farklılaşmakta mıdır? Öğretmen adaylarının kişilik özelliklerini ile düşünme stilleri arasında bir ilişki var mıdır? şeklindedir.

Yöntem

Öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ve düşünme stillerinin değişik faktörlere göre incelenmesi ve alt boyutlar arasındaki ilişkinin araştırılması şeklindeki çalışmamız ilişkisel tarama modelindedir (Büyüköztürk vd., 2011). Tarama modelleri, yapılan bir araştırma esnasındaki hali hazırdaki durumu ya da bireyleri kendi şartları içinde olduğu gibi betimlemeye çalışır (Karasar, 1991).

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmamızda, evrenimiz Türkiye’de eğitim fakültelerinde öğrenim gören tüm öğretmen adaylarıdır. Ulaşılabilir evren olarak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi belirlenirken, örneklem belirlemede seçkisiz örnekleme metodu kullanılarak, Ereğli Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik, Okul Öncesi, Sınıf ve Fen Bilgisi öğretmenliği bölümlerinden toplam 120 kişi belirlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Düşünme Stilleri Ölçeği (DSÖ): Sünbül (2004) tarafından 5’li likert tipiyle adaptasyonu yapılan 94 maddelik DSÖ öğretmen adaylarının düşünme stillerinin belirlenmesinde kullanılmıştır. DSÖ’nin cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.95 olarak bulunmuştur.

Kişilik Ölçeği (KÖ): Beş faktörlü KÖ öğretmen adaylarının kişiliklerinin belirlenmesinde kullanılmıştır. Beş alt boyuttan oluşan KÖ 42 maddelik 5’li likert tipi bir yapıya sahiptir (Tomrukçu, 2008). KÖ’nin cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.74 olarak belirlenmiştir.

Demografik Bilgi Formu: Öğretmen adaylarının demografik özelliklerinin belirlenmesinde kullanılmıştır.

2.3. Veri Analizi

Veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. İstatistik hesaplamalarda yüzde, frekans, t-testi, ANOVA ve Pearson Momentler Çarpımı kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, kişilik özellikleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişkiyi belirleme amacına dönük olarak veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin bulguları ve bunların yorumları verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Demografik Özellikleri

Değişken		f	%
Cinsiyet	Erkek	28	23,3
	Kız	92	76,7
Yaş	17-21 yaş	96	80,0
	21-25 yaş	24	20,0
Öğrenim görülen bölüm	Sınıf öğretmeni	30	25,0
	Fen ve Teknoloji öğretmeni	30	25,0
	Matematik öğretmeni	30	25,0
	Okul öncesi öğretmeni	30	25,0
Aile gelir düzeyi	0-750 TL	16	13,3
	750-1500 TL	73	60,8
	1500-3000 TL	30	25,0
	3000 TL üstü	1	0,8
Anne eğitim düzeyi	İlköğretim	97	80,9
	Lise	20	16,7
	Lisans	3	2,5
Baba eğitim düzeyi	İlköğretim	64	53,3
	Lise	39	32,5
	Önlisans	8	6,7
	Lisans	8	6,7
	Lisansüstü	1	0,8

Tablo 1’de görüldüğü üzere büyük çoğunluğu kızdır (% 76.7). Öğrencilerin büyük kısmının (% 80.0) 17-21 yaşa aralığında olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi büyük oranda (% 60.8) 705-1500 TL arasındadır. Anne ve babalarının eğitim düzeylerinin büyük oranda ilköğretim olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Düşünme Stilleri Ölçeği Alt Boyutları Puanları

DSÖ Alt Boyutları	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Öznel	120	21,00	40,00	33,28	4,21
Kuralcı	120	35,00	56,00	45,23	4,59
Yargılacı	120	14,00	35,00	25,13	4,42
Tekil	120	17,00	35,00	24,70	3,87
Aşamalı	119	14,00	35,00	25,93	4,46
Eş değerci	120	10,00	35,00	23,48	4,76
Kuralsız	120	9,00	35,00	20,87	5,37
Bütüncül	120	14,00	35,00	24,53	4,66
Ayrıntıcı	120	11,00	35,00	23,44	5,07
İçe dönük	120	10,00	33,00	23,65	4,65
Dışa dönük	120	13,00	30,00	22,24	4,22
Yenilikçi	120	10,00	35,00	25,91	4,82
Gelenekçi	120	7,00	35,00	21,65	6,33

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının düşünme stilleri ölçeği al boyutların ortalama puanlarına bakıldığında, en yüksek puan ($\bar{X}$ =45.23) kuralcı düşünme stili şeklindedir. En düşük ortalama puan ($\bar{X}$ =20.87) kuralsız düşünme stilidir.

Öğretmen Adaylarının Kişilikleri İle Düşünme Stilleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Kişilik Alt Boyutları Puanları

KÖ Alt Boyutları	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Dışa dönük	120	11,00	35,00	22,85	5,30
Geçimlilik	120	15,00	35,00	26,13	4,31
Duygusal dengesizlik	120	11,00	35,00	19,52	4,01
Sorumluluk	120	20,00	43,00	30,77	5,13
Açıklık	120	24,00	47,00	33,45	4,41

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının kişilik ölçeğinin alt boyutları puanlarının en yükseği ($\bar{X}$ =33.45) açıklık boyutu, en düşük puan ise ($\bar{X}$ =19.52) duygusal dengesizlik boyutudur. Duygusal dengesizlik boyutunun düşük olması olumlu olduğundan, en düşük diğer boyut ise dışa dönüklük boyutudur ($\bar{X}$ =22.85).

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Düşünme Stilleri Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

DSÖ Alt Boyutları	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Öznel	Erkek	28	31,96	4,25	118	-1,91	,058
	Kız	92	33,68	4,14			
Kuralcı	Erkek	28	45,10	4,68	118	-,16	,869
	Kız	92	45,27	4,59			
Yargılayıcı	Erkek	28	25,32	4,36	118	,25	,798
	Kız	92	25,07	4,46			
Tekil	Erkek	28	25,39	4,28	118	1,06	,287
	Kız	92	24,50	3,73			
Aşamalı	Erkek	28	26,32	4,25	118	,52	,601
	Kız	91	25,81	4,54			
Eş değerci	Erkek	28	24,46	4,06	118	1,24	,215
	Kız	92	23,18	4,93			
Kuralsız	Erkek	28	21,92	5,09	118	1,18	,238
	Kız	92	20,55	5,44			
Bütüncül	Erkek	28	23,42	5,23	118	-1,43	,153
	Kız	92	24,86	4,45			
Ayrıntıcı	Erkek	28	24,78	5,32	118	1,611	,110
	Kız	92	23,03	4,95			
İçe dönük	Erkek	28	24,50	5,26	118	1,09	,276
	Kız	92	23,40	4,45			
Dışa dönük	Erkek	28	21,92	4,18	118	-,44	,656
	Kız	92	22,33	4,25			
Yenilikçi	Erkek	28	26,17	4,79	118	,32	,744
	Kız	92	25,83	4,85			
Gelenekçi	Erkek	28	22,42	5,78	118	,73	,465
	Kız	92	21,42	6,50			

Tablo 4'deki bulgular incelendiğinde araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarının düşünme stilleri ölçeği alt boyutlarının puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

KÖ Alt Boyutları	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Dışa dönüklük	Erkek	28	22,64	5,60	118	-,23	,815
	Kız	92	22,91	5,24			
Geçimlilik	Erkek	28	25,03	5,30	118	-1,54	,125
	Kız	92	26,46	3,94			
Duygusal dengesizlik	Erkek	28	19,32	4,24	118	-,30	,761
	Kız	92	19,58	3,97			
Sorumluluk	Erkek	28	28,89	4,29	118	-2,25	,026*
	Kız	92	31,34	5,25			
Açıklık	Erkek	28	34,32	4,70	118	1,19	,235
	Kız	91	33,18	4,31			

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen adaylarının kişiliğin sorumluluk boyutu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p < 0.05$). Sorumluluk boyutunda erkeklerin puanları $\bar{X}=28.89$ iken, kızların puanları $\bar{X}=31.34$ şeklinde erkeklerden daha fazladır. Diğer boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanamamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Düşünme Stillerinin Alt Boyutlarının Yaşa Göre t-testi Sonuçları

DSÖ Alt Boyutları	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Öznel	17-21	96	23,68	4,63	118	,13	,892
	21-25	24	23,54	4,82			
Kuralcı	17-21	96	22,36	4,13	118	,63	,526
	21-25	24	21,75	4,61			
Yargılayıcı	17-21	96	26,16	4,66	118	1,13	,258
	21-25	24	24,91	5,42			
Tekil	17-21	96	24,38	4,64	118	-,69	,489
	21-25	24	25,12	4,76			
Aşamalı	17-21	96	33,21	4,44	118	-,33	,739
	21-25	24	33,54	3,18			
Eş değerci	17-21	96	45,17	4,77	118	-,26	,790
	21-25	24	45,45	3,86			
Kuralsız	17-21	96	24,89	4,45	118	-1,17	,241
	21-25	24	26,08	4,23			
Bütüncül	17-21	96	24,70	3,89	118	,00	1,000
	21-25	24	24,70	3,86			
Ayrıntıcı	17-21	96	26,11	4,46	118	,88	,376
	21-25	24	25,20	4,50			
İçe dönük	17-21	96	23,61	4,83	118	,60	,548
	21-25	24	22,95	4,53			
Dışa dönük	17-21	96	21,04	5,70	118	,67	,499
	21-25	24	20,20	3,79			
Yenilikçi	17-21	96	23,79	4,95	118	1,51	,131
	21-25	24	22,04	5,40			
Gelenekçi	17-21	96	21,32	6,02	118	1,16	,248
	21-25	24	23,00	7,43			

Öğretmen Adaylarının Kişilikleri İle Düşünme Stilleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Tablo 6 incelendiğinde düşünme stillerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Düşünme stilleri alt boyutlarının ortalamalarına göre; 17-21 yaş grubu, daha çok içe ve dışa dönük, yenilikçi, aşamalı, eş değer, kuralsız ve ayrıntıcı düşünme stiline sahip olduğu alt boyut puan ortalamalarında görülmektedir. 21-25 yaş grubu daha çok, bütüncül, özerk, kuralcı, yargılayıcı ve gelenekçi düşünme stiline sahip olduğu alt boyut puan ortalamalarında görülmektedir.

Tablo 7: Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Yaşa Göre t-testi Sonuçları

KÖ Alt Boyutları	Yaş	N	X	S	sd	t	p
Dışa dönüklük	17-21	28	22,56	5,16	118	-1,18	,237
	21-25	92	24,00	5,83			
Geçimlilik	17-21	28	26,33	4,38	118	1,01	,312
	21-25	92	25,33	4,01			
Duygusal Dengesizlik	17-21	28	19,32	3,83	118	-1,10	,272
	21-25	92	20,33	4,69			
Sorumluluk	17-21	28	30,92	5,26	118	,64	,519
	21-25	92	30,16	4,65			
Açıklık	17-21	28	33,22	4,33	118	-1,09	,275
	21-25	91	34,33	4,70			

Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adaylarının kişilik alt boyutları puanlarının dağılımlarında yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Kişiliğin alt boyutlarına göre; 17-21 yaş grubu daha geçimli ve sorumluluk sahibi, 21-25 yaş grubu ise daha dışa dönük, duygusal dengesiz ve açık olduğu kişilik alt boyutu puan ortalamalarında görülmektedir.

Tablo 8: Düşünme Stilleri Ölçeği Alt Boyutlarının Bölüme Göre ANOVA Sonuçları

DSÖ Alt Boyutları	Kareler Toplamı	df	Kareler ort.	F	p	
Öznel	Gruplar arası	17,967	3	5,989	,331	,803
	Gruplar içi	2098,400	116	18,090		
	Toplam	2116,367	119			
Kuralcı	Gruplar arası	29,600	3	9,867	,460	,710
	Gruplar içi	2485,867	116	21,430		
	Toplam	2515,467	119			
Yargılayıcı	Gruplar arası	54,067	3	18,022	,919	,434
	Gruplar içi	2273,800	116	19,602		
	Toplam	2327,867	119			
Aşamalı	Gruplar arası	20,596	3	6,865	,338	,798
	Gruplar içi	2332,867	115	20,286		
	Toplam	2353,462	118			
Eş değerci	Gruplar arası	15,900	3	5,300	,229	,876
	Gruplar içi	2684,067	116	23,139		
	Toplam	2699,967	119			
Kuralsız	Gruplar arası	24,692	3	8,231	,280	,840
	Gruplar içi	3410,433	116	29,400		
	Toplam	3435,125	119			
Bütüncül	Gruplar arası	146,933	3	48,978	2,329	,078
	Gruplar içi	2438,933	116	21,025		
	Toplam	2585,867	119			

Tablo 8: *Düşünme Stilleri Ölçeği Alt Boyutlarının Bölüme Göre ANOVA Sonuçları (devam)*

DSÖ Alt Boyutları		Kareler Toplamı	df	Kareler ort.	F	p
Ayrıntıcı	Gruplar arası	39,225	3	13,075	,501	,682
	Gruplar içi	3026,367	116	26,089		
	Toplam	3065,592	119			
İçe dönük	Gruplar arası	92,892	3	30,964	1,445	,233
	Gruplar içi	2486,100	116	21,432		
	Toplam	2578,992	119			
Dışa dönük	Gruplar arası	43,092	3	14,364	,801	,495
	Gruplar içi	2078,900	116	17,922		
	Toplam	2121,992	119			
Yenilikçi	Gruplar arası	104,833	3	34,944	1,521	,213
	Gruplar içi	2664,333	116	22,968		
	Toplam	2769,167	119			
Gelenekçi	Gruplar arası	68,358	3	22,786	,562	,641
	Gruplar içi	4704,633	116	40,557		
	Toplam	4772,992	119			

Tablo 8’de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının düşünme stillerinin alt boyutları puanlarında bölüme göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Buna göre öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüme göre düşünme stilleri değişiklik göstermemektedir denilebilir.

Tablo 9: *Kişilik Ölçeği Alt Boyutlarının Bölüme Göre ANOVA Sonuçları*

KÖ Alt Boyutları		Kareler toplamı	df	Kareler ort.	F	p.
Dışa dönük	Gruplar arası	34,167	3	11,389	,398	,754
	Gruplar içi	3317,133	116	28,596		
	Toplam	3351,300	119			
Geçimlilik	Gruplar arası	43,533	3	14,511	,773	,511
	Gruplar içi	2176,333	116	18,761		
	Toplam	2219,867	119			
Duygusal dengesizlik	Gruplar arası	12,892	3	4,297	,261	,853
	Gruplar içi	1909,033	116	16,457		
	Toplam	1921,925	119			
Sorumluluk	Gruplar arası	43,558	3	14,519	,544	,653
	Gruplar içi	3095,367	116	26,684		
	Toplam	3138,925	119			
Açıklık	Gruplar arası	20,833	3	6,944	,350	,789
	Gruplar içi	2298,867	116	19,818		
	Toplam	2319,700	119			

Tablo 9’da görüldüğü üzere öğretmen adaylarının düşünme stilleri alt boyutları puanlarının bölüme göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 10: Düşünme Stilleri Ve Kişilik Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Testi

	Dışa dönük	Geçimlilik	Duygusal dengesizlik	Sorumluluk	Açıklık
Öznel	,260**	,405**	-,126	,304**	,035
Kuralcı	,181*	,243**	-,043	,195*	,181*
Yargılayıcı	,243**	,257**	-,115	,153	,134
Tekilci	,280**	,210*	-,018	,150	,165
Aşamalı	,239**	,374**	-,218*	,208*	,185*
Eş değerci	,267**	,165	-,063	,040	,112
Kuralsız	,167	-,040	,076	-,072	,020
Bütüncül	,232*	,162	-,065	,082	,176
Ayrıntıcı	,252**	,166	-,091	,169	,184*
İçe dönük	,189*	,006	,063	,047	,188*
Dışa dönük	,240**	,253**	-,058	,146	,188*
Yenilikçi	,454**	,237**	-,022	,169	,264**
Gelenekçi	,093	,153	-,071	,049	,085

*0.05**0.01

Tablo 10 da görüldüğü üzere düşünme stilleri alt boyutları ile kişilik ölçeği alt boyutları arasında ilişkiler görülmüştür. En yüksek ilişki DSÖ yenilikçi alt boyutu ile KÖ dışa dönüklük alt boyutu arasındadır ($r=.454$, $p<0.01$). Ardından DSÖ özerklik alt boyutu ile KÖ geçimlilik alt boyutu arasındadır ($r=.405$, $p<0.01$). DSÖ aşamalı alt boyutu ile KÖ geçimlilik alt boyutu arasında yine orta düzeyde ilişki belirlenmiştir ($r=.374$, $p<0.01$). DSÖ özerlik alt boyutu ile KÖ sorumluluk alt boyutu ile de orta düzeyde ilişki belirlenmiştir ($r=.304$, $p<0.01$). DSÖ ve KÖ alt boyutlarının bazılarında da zayıf düzeyde ilişki belirlenmiştir ($p<0.05$).

Tartışma ve Sonuç

Öğretmen adaylarının kişiliklerinin ve düşünme stillerinin değişik faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelediğimiz bu araştırmamızda; öğretmen adaylarının düşünme stilleri ölçeği alt boyutları puanları incelendiğinde kuralcı düşünme stili puanının en yüksek olması ($\bar{X}=45.23$), kuralsız düşünme stili puanının en düşük puan olması ($\bar{X}=20.87$) şeklindeki bulgu oldukça düşündürücüdür. Kuralcı düşünen bireyler kendisine denileni yapmayı, yönergeleri izlemekten hoşlanan bireylerdir (Sünbül, 2004). Kuralsız düşünme stili ise sistemlerden ve rehberlikten hoşlanmayan bireylerin düşünme stili olduğu belirtilmektedir (Sünbül, 2004). Şu an oldukça gündemde olan 21. yy becerilerinin öğrencilerde gerçekleştirilmesi için, bu beceriler eleştiren, sorgulayan, kendi kendini yöneten, tartışan, iletişime geçen ve katkıda bulunan bireylerdir (Bell, 2010), bu bireyleri yetiştiren öğretmenlerin de benzer özellikte model olmaları ve düşünme stillerine sahip olması oldukça önemlidir.

Öğretmen adaylarının kişilik ölçeğinin alt boyutlarının ortalama puanlarına bakıldığında açıklık boyutu puanı ($\bar{X}$ =33.45) ile en yüksek çıkmıştır. Bu boyutu yaratıcılık, merak, orijinal fikirlerin peşinde koşmayla ilgili kişilik özelliği olduğu için olumludur. En düşük puanın (22.85) ise dışa dönüklük boyutunda olması şaşırtıcıdır. Çünkü konuşkanlık, aktif olma ve ortamı harekete geçirme gibi özellikleri barından bu boyutun öğretmen adaylarında düşük seviye olmaması öğretmenin liderlik rolü açısından da oldukça önemlidir (Beycioğlu ve Aslan, 2010).

Öğretmen adaylarının düşünme stilleri ölçeği alt boyutlarının puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0.05$). Bu bulgu Sünbül (2004) bulgusuyla uyuşmamaktadır. Ancak Çubukçu (2004) yaptığı çalışma ile uyuşmaktadır. Öğretmen adaylarının kişiliğin sorumluluk boyutu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0.05$). Sorumluluk boyutunda erkeklerin puanları 28.89 iken, kızların puanları 31.34 şeklinde erkeklerden daha fazladır. Diğer boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanamamıştır ($p>0.05$). Bu bulgu Tomrukçu (2004) bulgularıyla uyuşmaktadır.

Öğretmen adaylarının düşünme stillerinin ve kişilik alt boyutlarında yaşa göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Bu bulgu Saraçoğlu vd., (2008) ve Zhang (2002) yaptıkları çalışmayla paralelliktedir.

Öğretmen adaylarının düşünme stillerinin ve kişilik alt boyutları puanlarının bölüme göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Sünbül (2004) yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bazı bölümlerde anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmaktadır. Saraçoğlu vd., (2008) yaptıkları çalışmada sadece bir alt boyutta farklılaşma bulmuşlar diğerlerinde bulamamışlardır.

Öğretmen adaylarının düşünme stilleri alt boyutları ile kişilik ölçeği alt boyutları arasında pozitif yönde ilişkiler görülmüştür. En yüksek ilişki DSÖ yenilikçi düşünme stili alt boyutu ile KÖ dışa dönüklük alt boyutu arasındadır ($r=.454$, $p<0.01$). Araştırmacılar dışadönüklüğün daha çok sosyal uyaranların miktarı ile yumuşak başlılığın ise ilişkilerin niteliği ile bağlantılı olduğu dikkati çekmektedir (Smith vd., 2001). Dışadönüklük boyutu sosyal etkileşimlerin yoğunluğunu, hareketliliği, özgüveni, rekabeti ve harekete geçirilme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Araştırmamızda, açıklık kişilik alt boyutu ile ilişkinin daha fazla olması beklenirdi. Ancak yine de yenilikçi düşünme stiline sahip bireylerin, bulunduğu ortamı harekete geçiren kişilik özelliklerine sahip olması ya da bu özelliklerin ilişki olması bulgusu oldukça önemlidir.

Ardından DSÖ öznel düşünme stili alt boyutu ile KÖ geçimlilik alt boyutu arasındadır ($r=.405$, $p<0.01$). DSÖ aşamalı düşünme stili alt boyutu ile KÖ geçimlilik alt boyutu arasında yine orta düzeyde ilişki belirlenmiştir ($r=.374$, $p<0.01$). Kişilik ölçeğinin geçimlilik boyutu kişiler arası sosyal ilişkilerle ilgili bir boyuttur. Öznel ve aşamalı düşünmede bireyin kendi kendini yönetmesi, işlerini planlaması gibi

düşünme eğilimleri söz konusudur (Sünbül, 2004; Tomrukçu, 2004). Buradan öznel ve aşamalı düşünen bireylerin, geçimlilik kişilik yapısını göstermeleri bulgusunun öğretmen adayları ve öğretmenler açısından önemli olduğu görülmektedir.

DSÖ öznel düşünme stili alt boyutu ile KÖ sorumluluk alt boyutu ile de orta düzeyde ilişki belirlenmiştir ($r=.304$, $p<0.01$). Smith vd., (2001)'ne göre bu boyut, amaca yönelmiş davranışta motivasyon, sebatkârlık, kendini sınırlama ve düzeni ifade eder. Costa ve McCrae (1992) sorumluluk ile ilgili kişilik özelliklerinin hem güvenilirliği hem de iradeyi ortaya koyduğunu belirtmektedir. Öznel düşünme stiline sahip, kendi işlerini takip etmeyi, kendi metotlarıyla yapmayı, dizayn etmeyi seven bireylerin (Sünbül, 2004), sorumluluk kişilik alt boyutuna ait özellikleri göstermesi önemli bir bulgudur.

DSÖ ve KÖ alt boyutlarının bazılarında da zayıf düzeyde ilişki belirlenmiştir ($p<0.05$). Bu bulgular daha büyük örneklemede farklı öğretmen yetiştiren bölümlere uygulanarak tekrar gözden geçirilebilir.

Yarının öğretmenleri olacak olan öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin ve düşünme stillerinin belirlenmesi, ayrıca kişiliğin ve düşünme stillerinin alt boyutları arasındaki ilişkilerin ortaya konması, öğrencilerde 21. yy. becerilerini gerçekleştirecek öğretmenlerin niteliklerinin belirginleşmesi adına bir ufuk oluşturacaktır. Yapılması gerekenler arzu edilen nitelikteki öğretmenlerin yetiştirilmesi için eğitim fakültelerinin eğitim programlarını, ders içeriklerini ve etkinliklerini yeniden dizayn etmesidir.

Kaynakça

- Başaran, İ. E. (1991). *Örgütsel Davranış*. 2. Basım. Ankara:Gül Yayınevi.
- Bell, S., (2010). "Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future". *The Clearing House*, 83: 39–43.
- Betoret, D.F. (2007). "The Influence of Students' and Teachers' Thinking Styles on Student Course Satisfaction and on Their Learning Process". *Educational Psychology*, 27,(2),219–234
- Beycioğlu K. & Aslan, B. (2010). "Teacher Leadership Scale: A Validity and Reliability Study". *Elementary Education Online*, 9(2), 764-775
- Bulus, M. (2000). *Öğretmen Adaylarında Yükleme Karmaşıklığı, Düşünme Stilleri Ve Bilişsel Tutarlılık Tercih İlişkisinin Akademik Başarı Ve Bazı Psikososyal Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bulus, M. (2006). "Assessment of Thinking Styles Inventory, Academic Achievement And Student Teachers' characteristics". *Eğitim ve Bilim*, 31(139), 35-48.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.,K., Akgün, Ö.,E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 8. baskı, Ankara: PegemA yayıncılık.
- Costa, P.T., & McCrae, R. R., (1992). "Four Ways Five Factors Are Basic". *Personality and Individual Differences*. 13, 653–665

Costa, P. T. Jr., & McCrae, R. R. , (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R™) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.

Costa, P. T. Jr., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). "Gender Differences In Personality Traits Across Cultures: Robust and Surprising Findings". *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 322-331

Cüceloğlu, D. (1998). *İnsan ve Davranışı-Psikolojinin Temel Kavramları*. 8. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çubukçu, Z. (2004). "Öğretmen Adaylarının Düşünme Stilllerinin Belirlenmesi". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 87-106.

Demirci, S., (2003). *Öğretmenlerde Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle İş Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, K.T.Ü., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.

Ekşi, H., (2004). "Kişilik ve Başarı: Başarı Tarzlarının Durumsal ve Eğilimsel Boyutları Üzerine Çok Yönlü Bir Araştırma". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(1), 81-98.

Entwistle, N.J. (1978). "Styles of Learning and Knowledge Structures. A Summary Pask's Research". *Journal of Educational Psychology*, 48, 255-265.

Fer, S., (2005). "Aday Öğretmenlerin Düşünme Stilleri Nedir?". *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 28-30 Eylül 2005 Denizli.

Holland, J. L. (1973). *Making Vocational Choices: A Theory of Careers*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Karasar, N., (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi- Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. 21. Baskı, Ankara: Nobel. Yayınevi.

Koplman, S., (2007). *Öğretmenlerin Kişilik Özelliklerinin Öğrencilere Not Verme Davranışları Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi. İstanbul.

Köknel, Ö. (1985). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi

McCrae, R.R., Costa, P.T. Jr., G.H. del Pilar, Rolland, J.P. & Parker, W.D. (1998). "Crosscultural Assessment Of The Five-Factor Model: The Revised NEO Personality Inventory". *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29, 171-188.

McCrae, R.R., & Allik, J. (2002). *The Five-Factor Model of Personality across Cultures*, Editors, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York.

Mete C., (2006). *İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ile İş Tatminleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yeditepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Oktay, H., (2007). *İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Motivasyonu ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*.Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi. İstanbul.

Özel, A., (2007). "The Effect of Turkish Geography Teacher's Personality on His Teaching Experiences". *International Journal of Environmental & Science Education*, 2007, 2(3), 75-78.

Paunonen, S.V., Jackson, D.N., Trzebinski, J., & Forsterling, F. (1992). Personality Structure across Cultures: A Multimethod Evaluation, *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 447-456.

Renzulli, J. S., and L. H. Smith. (1978). *Learning Styles Inventory*. Storrs, Conn.: Creative Learning Press.

Saracoğlu, A.S., Yenice, N., Karasakaloğlu, N., (2008). "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Düşünme Stillерinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 732-751.

Sayılı, G., (2010). *Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri İle Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Sancaktepe İlçesi Örneği)*. Y.Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Sevinç, M. and Palut, B., (2010). "Adaptation of the Thinking Styles Inventory for Teachers: Assessment of Validity and Reliability". *Bogazici Journal of Educational Faculty*.25(2), 1-19.

Smith, D. Brent; Hanges, Paul J.; Dickson & Marcus W. (2001). "Personnel Selection and Five-Factor Model: Reexamining The Effects of Applicant's Frame of Reference". *Journal of Applied Psychology*, 86(2), 304-315

Somer, O., 1998, "Türkçe'de Kişilik Özelliğini Tanımlayan Sıfatların Yapısı ve Beş Faktör Analizi", *Türk Psikoloji Dergisi*, (21), 35-62.

Sternberg, Robert J. (1994). "Allowing for thinking", *Educational Leadership*, 52(3), 36-40.

Sünbül, M,A.,(2004). "Düşünme Stilleri Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği". *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 132, 25-42.

Tomrukçu, B. (2008). *Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İş Değerleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi. Eskişehir.

Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç*. 8. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldızlar, M., (2011). "Comparison of Teacher Candidate's Thinking Styles According to Some Demographic Variables". *International Online Journal of Educational Sciences*, 2011, 3 (1), 294-320.

Zhang, L. F. (2002). "Thinking styles: Their Relationship with Modes of Thinking and Academic Performance". *Educational Psychology*, 22(3), 331-348.

Zhang, L. F. & Sternberg, R. J. (2002). "Thinking Styles And Teacher Characteristics". *International Journal of Psychology*, 37 (1) 3-12.